

УДК

ТУРИЗМ ЯК ФОРМА АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

Микола Барановський

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, ГСП-680, проспект академіка Глушкова, 2, 8(044)521-32-70

Обґрунтована доцільність використання туризму для активізації розвитку депресивних аграрних територій. Висвітлені переваги, форми та напрями впливу сільського туризму на розвиток аграрних територій. Розглянуті нормативно-правові аспекти використання сільського туризму в контексті активізації розвитку проблемних територій.

Ключові слова: сільський туризм, депресивні території, сільський розвиток, позааграрні види діяльності.

За останні десятиліття туризм набув таких масштабів розвитку, які дають підстави говорити про нього як про своєрідний феномен суспільного розвитку. Помітно розширилися також його функції. Якщо раніше вони зводилися лише до організації відпочинку та лікування населення, то тепер туризм, поряд з промисловістю чи сільським господарством, виступає рівноправним учасником економічних процесів, що відбуваються в межах певних регіонів. Фактично туризм стає своєрідною формою господарського освоєння простору. Особливо важливою видається його роль в активізації розвитку сільських депресивних територій.

В останні роки проблематика розвитку сільських територій не втрачає своєї актуальності, свідченням чого є прийняття низки законодавчих актів: “Загальнодержавної програми соціально-економічного розвитку українського села на період до 2015 р.”, Закону України “Про основні засади державної регіональної політики на період до 2015 р.”, “Концепція розвитку агропромислового комплексу” тощо. Вагомі напрацювання у розробці концепції розвитку сільських територій, в обґрунтуванні сутності парадигми багатофункціональності села мають В.В. Юрчишин [20], І.В. Прокопа [13], О.І. Павлов [11], П.Т. Саблук [15], Ю.Е. Губені [3] та ін. Окремі аспекти розвитку сільського туризму відображені в роботах В. Васильєва [1], У.Ю. Пікалова та У.Т. Головенко [12]. Безпосередньо використання можливостей туризму для активізації розвитку аграрних проблемних територій, ширше – як форми освоєння простору проаналізовано в роботах Н.О. Кравченко [6,8], І.В. Смаля [18], Л. Казьміра [2], Т. Заставецького [5]. Загалом же дослідження цієї проблематики не набуло належного розвитку і не має системного характеру, тобто питання розвитку сільського туризму та сільських територій розглядаються відокремлено.

Головним завданням цього дослідження є обґрунтування доцільності використання можливостей туризму для санації сільських проблемних регіонів.

Сільські депресивні території є різновидом проблемних територій, виокремлених яких передбачене Законом України “Про стимулювання розвитку регіонів”. Попри ухвалення низки законодавчих актів, які стосуються розвитку аграрного сектору, разових

акцій на кшталт року села, ситуація в сільській місцевості змінюється надто повільно. Однією з головних причин цього є успадкована від минулого практика підтримки лише аграрного сектору за відсутності будь-якої зваженої політики стосовно розвитку сільських територій.

Серед багатьох аспектів вивчення проблематики депресивних територій особливої уваги заслуговують шляхи їх економічного відродження. У науковій літературі на позначення цього процесу вживається термін “санація”. Заходи санації депресивних територій є складовою державної регіональної політики і залежать насамперед від гостроти, стану та причин виникнення проблемних ситуацій. Проте за будь-яких умов адекватна політика санації депресивних аграрних територій є запорукою успішного розв’язання їхніх проблем.

Попри різне тлумачення стратегічних імперативів аграрної політики, в окремих її аспектах науковці набувають дедалі частіше доходять порозуміння. Враховуючи досвід насамперед країн ЄС, більшість науковців сьогодні одностайні у розумінні того, що політика розвитку сільськогосподарського виробництва і політика розвитку села є близькими, проте не тотожними. Звідсіля випливає не просто висновок про необхідність, а життєва потреба у розвитку на селі несільськогосподарських видів діяльності, у “... визнанні рівнопріоритетності аграрного сектору і сільської місцевості” [16, с.14]. Таке трактування перспектив розвитку села загалом узгоджується з у концепцію багатофункціональності розвитку сільських територій, яка передбачає, за збереження визначальної ролі аграрної сфери, зміщення пріоритетності у бік розвитку позааграрних видів діяльності.

У пошуку шляхів збалансованого розвитку сільських територій, подолання стану їх деградації, цікавим і корисним є досвід країн з усталеними традиціями управління територіальним розвитком. Зокрема, вагомі теоретико-методологічні та прикладні напрацювання у політиці розвитку сільських територій мають країни ЄС. На сьогодні вона є складовою Спільної аграрної політики ЄС, розвивається відповідно до Лісабонської та Гетеборзької стратегій і має назву “Спільна аграрна політика та політика розвитку сільських територій Європи” (CARPE). Згідно з положеннями спільної аграрної політики, стратегічною метою соціально-економічних перетворень на селі має стати “забезпечення комплексного багатофункціонального розвитку сільських територій, за якого зростала б їх роль як просторової бази не лише сільськогосподарського виробництва, а й несільськогосподарських видів діяльності, а також сприятливого середовища проживання” [9, с. 11]. Політика розвитку сільських територій країн ЄС постійно еволюціонує. Тепер її головними принципами є: 1) багатофункціональність сільського господарства; 2) багатофункціональний і комплексний підхід до сільської економіки з метою диверсифікації її діяльності; 3) гнучкі механізми надання допомоги та заходи для сільського розвитку на основі субсидіарності та децентралізації; 4) прозорість програм управління сільськими територіями [10, с. 12].

Отже, досвід провідних країн світу свідчить про те, що розв’язання проблем сільських територій лежить у площині розширення позааграрних напрямів діяльності, серед яких важлива роль відводиться сільському зеленому туризму. Він активно розвивається в Європі ще з середини 70-х років ХХ ст. Позитивний досвід використання зеленого туризму для активізації розвитку сільських проблемних територій мають країни Східної Європи, зокрема Польща та Угорщина. На думку групи українсько-польських науковців, можна виокремити, принаймні, дві головні причини цього явища: 1) складна економічна ситуація в аграрній сфері багатьох країн, що зумовило пошук позааграрних видів діяльності; 2) зростання популярності альтернативного туризму, що пропагує

активний відпочинок у чистому природному середовищі [2, с. 242]. Свідченням активізації розвитку сільського зеленого туризму у Польщі є зростання упродовж 2000-2005 рр. кількості садиб, що надають такі види послуг, на 60% [2, с. 244]. У Німеччині послуги агротуризму надають майже 20 тис. господарств, у Франції агротуризмом займається кожен десятий фермер [14, с. 32].

Згідно зі ст. 4 Постанови ЄС №1080/2006 “Про Європейський фонд регіонального розвитку...”, туризм, зокрема просування інформації про переваги природного середовища регіону як потенціалу для стійкого туристичного розвитку, допомога в розширенні пропозиції туристичних послуг розглядаються як пріоритетні напрямки політики подолання територіальних диспропорцій в соціально-економічному розвитку регіонів країн ЄС [17, с.121]. Таким чином сільський зелений туризм у більшості країн розглядається як невід’ємна складова комплексного соціально-економічного розвитку села та як один із засобів вирішення багатьох сільських проблем.

Перші паростки розвитку сільського туризму в Україні з’явилися в середині 90-х років ХХ ст. Відтоді його популяризацією займається створена 1996 р. Спілка сприяння розвитку сільського туризму в Україні. За її ініціативи та безпосередньої участі проведені нарада “Розвиток сільського туризму – дієвий фактор стабільного соціально-економічного розвитку села: стан, проблеми та перспективи” (м. Івано-Франківськ, 2006 р.), міжнародна науково-практична конференція “Актуальні проблеми сталого розвитку сільських територій України (м. Київ, 2008 р.). Уже шість років поспіль у Києві проводяться всеукраїнські виставки-ярмарки сільського туризму. Так поступово сільський туризм з екзотичного, маловідомого виду перетворюється на один із можливих варіантів активізації господарського розвитку проблемних територій.

На сьогодні немає однозначного тлумачення та розмежування понять “сільський туризм”, “сільський зелений туризм”, “агротуризм”. Н.О. Кравченко виокремлює три види сільського туризму: 1) власне сільський туризм як відпочинок на селі; 2) агрорекреаційний туризм, що розвивається на базі підсобних господарств; 3) зелений сільський туризм (різновид екотуризму), в якому предметом попиту є екологічно чисті території, природне різноманіття, привабливі ландшафти [8, с. 250]. Не вдаючись у деталі розмежування цих наукових категорій, у подальшому йтиметься переважно про сільський зелений туризм як форму відпочинку у сільській місцевості. Автор статті підтримує тлумачення поняття сільський зелений туризм, викладене в альтернативному проекті закону “Про сільський зелений туризм”, розробниками якого є експерти Інституту сільського розвитку та Спілки сприяння розвитку сільського туризму в Україні. Укладачі законопроекту трактують його як відпочинковий вид туризму, що передбачає тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі) та отримання ними послуг сільського зеленого туризму [4, с. 79].

Сільський туризм базується на використанні потенційними клієнтами сільських садиб для відпочинку, а головними його особливостями, порівняно з традиційними видами, є можливість долучитися до аграрних видів діяльності, народної культури, колориту місцевих звичаїв та обрядів, споживання екологічно чистої, органічної продукції тощо. Водночас сільський зелений туризм, який фактично формується навколо сільської родини та її садиби, висуває свої специфічні вимоги до організації харчування, дозвілля, належних побутових умов.

Усвідомлення значущості сільського зеленого туризму для вирішення проблем сільських територій відбувалося в міру того, як у наукових колах “визрівав” та формувався новий концептуальний підхід до розвитку села – від підтримки аграрної сфери до підтримки сільської місцевості. Крім того, як стверджує І.В. Смаль, “туризм

перетворюється на провідну форму господарського освоєння простору в разі вичерпання можливостей традиційних їх видів, якими є промислові та сільськогосподарські технології господарювання” [18, с. 278]. Депресивні аграрні регіони, головними ознаками яких є тривалі у часі негативні тенденції соціально-економічного розвитку, зниження рівня життя населення, і головне, неспроможність самостійно вирішити питання власного відродження, є прикладом саме таких територій, на яких традиційні види діяльності не дають позитивних результатів.

В Україні з різних причин вивчення проблематики сільських депресивних територій не набуло системного характеру. Частково проблему розвитку сільських територій міг би розв’язати Закон України “Про стимулювання розвитку регіонів”, проте він має суттєві недоліки, зокрема щодо критеріїв та методики ідентифікації депресивних аграрних територій, що унеможливує отримання окремими сільськими районами статусу депресивних і відповідно втрату передбачених чинним законодавством пільг та інвестиційних ресурсів.

В останні роки питання санації депресивних аграрних територій дедалі частіше висвітлюються у контексті ширшої проблематики розвитку сільських територій. Окремі аспекти розв’язання проблем депресивних аграрних територій знайшли відображення у “Державній стратегії регіонального розвитку України на період до 2015 р.” та в “Загальнодержавній програмі соціально-економічного розвитку українського села на період до 2015 р.”. Зокрема, у першому із зазначених документів розвиток туризму та рекреації розглядається як один із напрямів диверсифікації економічної діяльності та зростання рівня зайнятості населення у сільській місцевості.

Загальнодержавна програма соціально-економічного розвитку українського села на період до 2015 р. містить спеціальний розділ (№4) “Державна підтримка розвитку депресивних територій”, в якому головною метою підтримки проблемних сіл і адміністративних районів визначено подолання депресивного стану та забезпечення їх пріоритетного розвитку в межах державної регіональної політики шляхом: 1). визначення заходів подолання депресивного стану проблемних сіл та адміністративних районів; 2). визначення переліку, обсягів робіт і джерел фінансування соціальної інфраструктури сільських територій; 3). внесення доповнень до Законів України “Про стимулювання розвитку регіонів”, “Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві”, “Про фермерське господарство”, які забезпечували б урахування специфіки сільської місцевості при визначенні депресивних територій і сільських населених пунктів, стимулюванні їх розвитку; 4). розробка типових заходів державної підтримки вразливих категорій сільських населених пунктів і адміністративних районів, передусім тих, яким надаватиметься статус депресивних; 5). запровадження гарантій і пільг особам (сім’ям), які проживають на депресивних сільських територіях, а також тим, які будуть в установленому порядку переселятися до них з метою відродження сільськогосподарського виробництва.

Згідно з додатком до “Загальнодержавної програми соціально-економічного розвитку українського села на період до 2015 р.”, на фінансування заходів, пов’язаних із розвитком агротуризму та сільського зеленого туризму, упродовж 2007-2015 рр. передбачається залучити 19,4 млн грн, з яких частка державного бюджету має становити 23,2%, місцевих бюджетів – 10,3% (табл. 1). Водночас, враховуючи гіркий досвід багатьох розроблених раніше програм, а також структуру джерел фінансування, виконання завдань цієї програми у частині розвитку сільського туризму, виглядає

сумнівним. Наразі у бюджеті України на 2008 р. коштів на розвиток сільського туризму не передбачено.

Таблиця 1

Фінансування виконання заходів, передбачених загальнодержавною програмою соціально-економічного розвитку українського села на період до 2015 р. млн грн

Захід	Термін виконання, років	Потреба в коштах на фінансування програми	Джерела фінансування		
			державний бюджет	місцевий бюджет	інші джерела
Розділ 4. Розвиток сільських територій					
Сприяння розвитку агротуризму і сільського зеленого туризму	2007	2,0	0,4	0,2	1,4
	2008	2,1	0,6	0,3	1,2
	2009	2,1	0,5	0,2	1,4
	2010	2,2	0,5	0,3	1,4
	2011-2015	11,0	2,5	1,0	7,5
	2007-2015	19,4	4,5	2,0	12,9

Відповідно до вимог Закону України “Про стимулювання розвитку регіонів”, кілька обласних державних адміністрацій розробили стратегії їх соціально-економічного розвитку. Як показує їх аналіз, за своєю суттю вони є екстериторіальними, основні проблеми в них розглядаються втрадиційному галузевому аспекті. Зокрема, проблеми розвитку сільських територій зазвичай подаються як рефрен при аналізі аграрного сектору. У завданнях регіонального розвитку областей України, розроблених на 2008 р питання реформування сільських територій включені лише до програм Волинської, Луганської та частково Одеської (північні райони) областей.

Більшість розроблених стратегій розвитку регіонів містять розділи, присвячені характеристиці туристичного комплексу, проте він не розглядається як форма поживлення та економічного відродження проблемних територій, особливо сільських. Прикладом можуть служити стратегії соціально-економічного розвитку Чернігівської та Волинської областей, на характеристиці яких зупинимось детальніше.

У Стратегії розвитку Чернігівщини до 2015 р. визначено сім пріоритетних напрямів, а розділ “Розвиток людського потенціалу, соціальної сфери та туризму” йде під номером 1. (табл. 2.)

На Чернігівщині, яка характеризується високим рівнем деградації сільської місцевості та значними напрацюваннями науковців у галузі сільського туризму, останній визначений як пріоритетний вид туристичної діяльності. Водночас у Стратегії сільський туризм як напрям активізації розвитку сільських депресивних територій не розглядається, хоча там зазначається: “Розвиток туризму має здійснюватися у гармонії з навколишнім середовищем, історичною та культурною спадщиною області та спрямовуватиметься на краще використання наявної рекреаційної інфраструктури, згідно із відповідними програмними стратегічними документами розвитку туристично-рекреаційної галузі в Чернігівській області (програма розвитку туризму в Чернігівській області на 2002-2010 роки)” [21].

Серед стратегічних орієнтирів розвитку туризму у Волинському регіоні передбачено сприяння розвитку сільського туризму, розширення міжнародного співробітництва в галузі туризму. Підтвердженням визнання доцільності використання сільського туризму для розвитку аграрних територій є окремі положення очікуваних соціально-економічних

результатів від реалізації політики розвитку туризму на Волині: а) розвиток малого та середнього бізнесу, у тому числі на селі; б) поліпшення економічних результатів діяльності супутніх туризму галузей економіки, зокрема тих, що спеціалізуються на виробництві сільськогосподарської та харчової продукції, готельного обладнання, сувенірів; в) розвиток інфраструктури туризму; г) соціально-економічний розвиток території; г) відродження та розвитку народних промислів [22].

Таблиця 2

Завдання та напрями розвитку сільського туризму у стратегії соціально-економічного розвитку Чернігівської області

Завдання	Напрями розвитку
<p>– розвиток нетрадиційних форм туризму – сільського, екологічного (зеленого), наукового, історичного тощо, пов’язаних з прийомами гостей в будинках місцевих жителів, приватних пансіонатах, готелях;</p> <p>– правова підтримка сільського та інших видів туризму;</p> <p>– збереження і розвиток народних традицій, ремесел, культур</p>	<p>– <i>сільський – пізнавального і відпочинкового</i> напрям, пов’язаний з використанням підсобних господарств населення або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не використовуються в аграрній сфері;</p> <p>– <i>відпочинковий туризм</i>, базою для розвитку якого є капітальний житловий фонд на садибах господарств та природні, рекреаційні, історико-архітектурні, культурно-побутові та інші надбання;</p> <p>– <i>екологічний (зелений), сільський туризм, науково-пізнавальний</i> характерний, для сільських населених пунктів, де є природні та національні парки, а також передбачені відповідні обмеження використання території та регламентовані види розважальних робіт</p>

Усе це свідчить про певне усвідомлення, насамперед управлінцями та практиками, значущості сільського туризму як форми активізації розвитку депресивних аграрних територій. Дедалі частіше це питання розглядається у ширшому контексті розвитку сільських територій. З економічної точки сільський туризм можна розглядати як галузь економіки, яка, за доволі скромних капіталовкладень, може сприяти розв’язанню багатьох соціально-економічних проблем українського села [1, с. 65].

Доцільність розвитку сільського туризму в Україні визначається такими обставинами: 1) значними природно-рекреаційними ресурсами сільської місцевості; 2) зростанням популярності альтернативних видів туризму на екологічно сприятливих територіях; 3) значним житловим фондом на селі; 4) відносною дешевизною сільського зеленого туризму; 5) необхідністю підвищення рівня доходів та зайнятості сільського населення; 6) потребою у подоланні соціального песимізму та байдужості на селі; 7) необхідністю розширення податкової бази місцевих громад; 8) потребою в модернізації інженерної та транспортної інфраструктури сільських територій. За розрахунками фахівців, український ринок потенційно здатний прийняти й розмістити на селі близько 150 тис. “зелених туристів”, забезпечити економічну та демографічну стабільність у сільських місцевостях та вирішити їхні соціально-економічні проблеми.

Позитивний вплив сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села має комплексний, системний характер, оскільки сприяє розширенню зайнятості сільського населення, стимулює благоустрій сільських поселень тощо (див. рисунок).

Напрями впливу сільського зеленого туризму на розвиток сільських територій

Водночас розвиток сільського зеленого туризму не лише у проблемних, а й у будь-яких регіонах України, ускладнюється кількома обставинами, головними серед яких є невизначеність нормативно-правової бази, зокрема відсутність закону “Про сільський зелений туризм”, низька активність жителів сільських громад в організації власного бізнесу, відсутність у них досвіду такого виду діяльності тощо. Частково окремі проблемні аспекти надання послуг у сфері сільського зеленого туризму усунула Постанова Кабінету Міністрів “Порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)”.

Отже, сільський туризм, який дедалі більше поширюється, в Україні є одним із найперспективніших позааграрних видів діяльності, спроможним забезпечити активізацію соціально-економічного розвитку сільських депресивних територій. Водночас його не можна розглядати як панацею від усіх “хвороб” сільських територій. Вагому роль у відродженні депресивних аграрних територій має відігравати держава.

У переліку питань, які вчені вирішують у процесі вивчення явищ сільської регіональної депресивності, важливе місце посідає проблема пошуку адекватних заходів активізації соціально-економічного розвитку депресивних аграрних територій. На сьогодні у наукових та управлінських колах дедалі більшого визнання набуває концепція багатофункціонального розвитку сільських територій, усвідомлення того, що відродження сільських територій залежить не лише від аграрного сектора. Серед досить широкого спектра позааграрних видів діяльності, які можуть сприяти відродженню сільських територій, зміцнюються позиції сільського туризму. Його економічні переваги, зокрема мінімальні фінансові витрати на організацію роботи, поряд із можливостями потенційних клієнтів долучитися до звичаїв, традицій і культури українського села, дає підстави вважати сільський туризм одним із пріоритетних напрямів соціально-економічного відродження сільських проблемних територій.

1. Васильєв В. Сільському туризму – розуміння й державну підтримку// Вісник інституту сільського розвитку. –2006. №1-2. – С.65.

2. *Грущинський С., Краков'я-Баль А., Казьмір Л.* Агротуризм як важливий чинник активізації розвитку сільських територій: польський досвід і українські перспективи // Географія. Економіка. Екологія. Туризм: Регіональні студії. – Зб. наук. праць/ За ред. І.В. Смаля. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2007. – С. 241-247.
3. *Губені Ю.* Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської теорії і практики // Економіка України. –2007. №4. – С. 62-70.
4. Про сільський зелений туризм: Закон України (проект)// Вісник інституту сільського розвитку. –2005. №3(4). – С.79-83.
5. *Заставецький Т.* Туризм як одна з пріоритетних галузей розвитку депресивного аграрного регіону// Регіональні географічні дослідження України та суміжних територій: Зб. Наук. праць. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – С. 120-121.
6. *Кравченко Н.О.* Рекреаційне господарство Полісся: сучасний стан та перспективи розвитку. – Ніжин: МЛАНІК, 2007.- 172 с.
7. *Кравченко Н.* Проблеми розвитку сільського туризму на Поліссі // Проблеми розвитку депресивних регіонів. Матер. міжнар. наук.-практ. конф. 25-26 квітня 2007 р./За ред. М.О. Барановського, І.В. Смаля. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2007. – С. 171-173.
8. *Кравченко Н.* Роль сільського зеленого туризму у розвитку проблемних регіонів Полісся // Географія. Економіка. Екологія. Туризм: Регіональні студії. – Зб. наук. праць/ За ред. І.В. Смаля. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2007. – С. 248-254.
9. *Лендел М.А., Жулканич Н.М.* Перспективи інтеграції аграрного сектору України до спільної аграрної політики ЄС: проблемні аспекти// Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія міжнародні відносини. –2007. Вип. 1. – С. 6-12.
10. Огляд політики комплексного структурного підходу до розвитку сільського господарства та сільських територій у Європейському Союзі // Вісник інституту сільського розвитку. –2005. №1-2. – С.11-14.
11. *Павлов О.І.* Концептуальні засади державної політики розвитку сільських територій // <http://www.politik.org.ua/vid/bookscontent.php3>
12. *Пікалов Е.Ю., Головенко У.Т.* Правові аспекти розвитку сільського зеленого туризму в Україні // Вісник інституту сільського розвитку. –2005. №3(4). – С.75-78.
13. *Прокопа І.В., Половинко І.К.* Напрями і механізми подолання соціального занепаду села. // Економічні та соціальні аспекти розвитку АПК і сільських територій. Зб. наук. праць. – Вип. 1. – К.: Об'єднаний інститут економіка НАН України, 2004. – С. 6-20.
14. *Прокопищак К.В., Цицька Н.С., Сікора О.А.* Управління розвитком сільських територій// Вісник аграрної науки. – Спец. випуск. –2006. Серпень. – С. 31-34.
15. *Саблук П.Т.* Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України// Вісник аграрної науки. - №5, 2006. – С. 21-23.
16. *Седік Д., Кобута І.В., Пугачов М.І., Прокопенко С.С. Чапко І.П.* Формування стратегічної середньострокової політики розвитку села і сільського господарства// Вісник інституту сільського розвитку. –2007. №1-4 (8-9). – С. 2-32.
17. *Слава С., Самборський Д., Сегварі П., Дацішин М.* Розвиток економічно проблемних територій: міжнародний досвід// Проект партнерства Канада-Україна “Регіональне врядування та розвиток”. – К.: К.І.С., 2007. – 144 с.

18. *Смаль І.* Туризм як форма господарського освоєння депресивних регіонів// Географія. Економіка. Екологія. Туризм: Регіональні студії. Зб. наук. праць/ За ред. І.В. Смалія. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2007. – С. 277-285.
19. Стратегія розвитку агропромислового комплексу України (проект)// Вісник інституту сільського розвитку. –2005. №1-2. – С.31-39.
20. *Юрчишин В.В.* До проблем майбутнього вітчизняного села і селянства // Вісник аграрної науки. –2007. №3. – С. 61-64.
21. www. <http://www.regadm.cn.ua>
22. www. <http://www.voladm.gov.ua>

TOURISM AS A FORM OF THE ACTIVE DEVELOPMENT OF THE RURAL DEPRESSED TERRITORIES

Mykola Baranovsky

*National Taras Shevchenko University of Kyiv
Kyiv, GSP-680, academyk Glyshkov's avenue, 2, 8(044)521-32-70*

The reasonability of using the possibilities of the tourism for activation the development of the rural depressed territories is substantiated. The advantages, forms and direction influence of rural tourism on the development of the agrarian territories are uncovered. The normative-legal aspects of usage of the rural tourism in context of the activation the development of the problem territories are examined.

Key words: rural tourism, depressed territories, rural development, outside agrarian kinds of activity.

*Стаття надійшла до редколегії 21.02.2008
Прийнята до друку 22.06.2008*